

Retorn a la Praga martiritzada per l'ocupació nazi

El relat literari es posa a disposició de la crònica històrica amb el llibre 'HHhH', del francès Laurent Binet, traduït per Edicions de 1984. L'any passat va obtenir el premi Goncourt a la primera novel·la. Va dedicat a la figura del 'botxí de Praga', Reinhard Heydrich, l'únic dirigent nazi que els aliats van arribar a matar en un atemptat, el 27 de maig del 1942.

Quan el turista visita Praga, pensa que és una sort que els nazis no la bombardeguessin: allò que hi veuen és autèntic, no és reconstruït. Els espais viscuts per Franz Kafka, inclòs els voltants del seu castell, estan intactes.

Però això no vol dir que l'ocupació, obtinguda per via *diplomàtica*, fos pacífica. La sang va córrer per la ciutat, i per l'actual República Txeca, com en cap zona ocupada que no hagués estat l'escenari de combats amb l'enemic. I no va ser només la sang dels jueus.

Una narració literària, basada en fets reals, ens acosta a aquesta Praga, escenari de l'únic atemptat que els aliats van dur a terme contra un alt dirigent nazi.

La narració és l'obra d'un professor de francès, Laurent Binet (París, 1972), publicada el 2009 i que l'any passat va obtenir el premi Goncourt a la primera novel·la, *HHhH*. Ara la podem llegir en català, traduïda per Anna-Maria Corredor, i publicada per Edicions de 1984.

I l'atemptat costà la vida a l'home fort de la Txèquia convertida en el protectorat alemany de Bohèmia i Moràvia, Reinhard Heydrich (1904-1942).

El llibre es titula *HHhH* perquè, com a braç dret de Himmler, els membres de la SS sempre deien que "el cer-

Fotografia oficial de Reinhard Heydrich, cap nazi de Bohèmia i Moràvia.

vell de Himmler es diu Heydrich". ("Himmlers Hirn heibt Heydrich"),

Perquè Heydrich no va ser només el virrei de Praga, sinó que era conegut com "el botxí de Praga" i "l'home més perillós del tercer Reich". Per als seus companys de partit, era "l'home del cor de ferro". I, quan es va saber tot allò que calia saber sobre els nazis, es va descobrir que havia estat l'home de la Solució Final –la solució final del problema jueu–, un dels arquitectes de l'Holocaust, perquè va participar de manera destacada en l'anomenada

Conferència de Wannsee del 20 de gener del 1942, per a accelerar l'extermini dels jueus a Alemanya i a Polònia.

Per a Laurent Binet és el "buròcrata assassí", perquè des del seu despatx sabia com desempallegar-se dels enemics de Hitler, sense contemplacions, per la via ràpida, és a dir, per sempre més.

La novel·la transcorre sobre diverses vies, cavalca sobre diversos gèneres, sense que es confonguin mai. L'habilitat a enllaçar-los –més la de mantenir l'interès del lector fins al final, fins i tot el del lector que coneix prèviament els fets– explica el prestigiós premi obtingut, i que Edicions de 1984 hagi pensat que pagava la pena de publicar-la.

Són quatre gèneres. En primer lloc, el gènere autobiogràfic. L'autor exposa obertament el procés d'aproximació als fets, sense por d'exhibir-hi els seus punts de vista personals, encara que sàpiga que no tots els lectors els compartiran.

En segon lloc, el més genuïnament documental, és a dir, el destinat a reportar la història, amb totes les fonts disponibles, que són nombroses, perquè parlem d'un dels episodis més singulars de la Segona Guerra Mundial i, per tant, més estudiats i coneguts.

En tercer, el gènere novel·lesc, aplicat a l'escenificació fictícia, però previsible, de les escenes de les quals no hi ha testimonis.

Aquí cada relat ens recorda les conegudes reconstruccions cinematogràfiques de les aventures més èpiques, heroiques i dramàtiques de la Segona Guerra Mundial, on la gent es juga la vida en operacions d'alt risc.

L'autor reconeix les limitacions que la ficció flaubertiana tindrien aquí per a reconstruir la veritat històrica. I per això, en un exercici de modèstia, reconeix, força avançat l'escrit, que escriu una *infranovel·la*.

El producte literari que es va forjant

Reinhard Heydrich entra al castell de Praga, el 1941. El seu Mercedes, després de l'atemptat amb bomba del 27 de maig del 1942. Els soldats Jan Kubis i Jozef Gabčík, autors de l'atemptat. El govern alemany va editar un segell d'homenatge a Heydrich, amb la seva màscara mortuòria.

de cap a cap de la novel·la consisteix en el conflicte presentat entre la ficció novel·lesca i la veritat històrica.

I, finalment, l'autor fa servir el to assagístic: reflexiona sobre l'obra que té entre mans, comenta els problemes literaris que li suscita i invoca els autors que el poden ajudar o no.

A tot això, cal afegir-hi una altra virtut, la de l'exhaustivitat.

La novel·la no és solament la novel·lització de la crònica de l'atemptat, és la novel·lització de la vida i l'obra d'un dels dos o tres dirigents nazis més importants després de Hitler.

La singular novel·la és l'explicació de com aquest home creia lluitar per un món millor, no tan sols per una Alemanya més gran, perquè una gran Alemanya sense jueus, polonesos i txecs –i sense gitanos, comunistes ni francmaçons– seria, al seu entendre, una nació més “civilitzada”.

La tarda del 26 de maig del 1946, vigília de l'atemptat, Heydrich fa una conferència de premsa i Laurent Binet en reproduceix un fragment perquè troba que reflecteix un moment interessant en la vida d'un home que té els dies comptats, atès que morirà una setmana després de l'atemptat, a causa d'una infecció.

La bomba que el soldat txec, llançat en paracaigudes des d'un avió britànic uns quants mesos abans amb aquesta única missió, ha fet esclatar contra el Mercedes, no li causarà ferides mortals. Però a les ferides obertes els metges van trobar-hi enganxats uns cabells

als quals en principi no van donar cap importància. I després van veure que eren la causa de la septicèmia fatal. Provenien del seient de pell del Mercedes, que, rebentat a causa de la bomba, estava emborrat amb pèl de cavall.

I la conferència de premsa de la vigília de l'atemptat és molt interessant, diu el novel·lista-cronista, perquè mostra el personatge en el punt més alt del seu poder, segur de la seva força, que s'expressa com el monarca il·lustrat que es pensa que és, el virrei orgullós de la seva manera de governar, l'amo sever però just, com si el títol oficial de *protector* s'hagués gravat en la consciència de qui el porta, com si es considerés realment un protector.

Va dir Heydrich a la conferència de premsa: “Em veig obligat a constatar que les incivilitats, fins i tot la manca de delicadesa, per no dir les insolències, particularment envers els alemanys, tornen a augmentar.”

I va afegir: “Senyors, sabeu prou bé que sóc generós i que dono suport a tots els plans de renovació. Però també sabeu que, malgrat la gran paciència que tinc, no dubtaré a colpejar de la manera més severa si arribo a copsar i tinc la impressió que es considera el Reich feble i si es pren la meva bondat d'ànima per feblesa.”

Els txecs que s'oposaven a la civilització alemanya eren els incivilitzats, naturalment.

Ell, per la seva banda, es disposava a mostrar un cop més que era un home culte.

Aquell vespre presidí, acompanyat de la seva dona, el concert inaugural de la setmana de la música, a l'església del palau de Wallenstein –actualment, seu del Senat de la República Txeca–, en la qual s'havia programat una obra del seu pare, Richard Bruno Heydrich (1865-1938), el Concert per a piano en do menor, al costat de peces de Beethoven, Handel i Mozart, totes interpretades pels músics alemanys més prestigiosos.

Encara que a la conferència de premsa hagués manifestat la preocupació per les noves dificultats que havien aparegut en la seva política pacificadora, la feina feta fins llavors indicava que podia estar satisfet: havia resolt els problemes inicials nascuts de l'ocupació nazi. Ho estaven, per exemple, Hitler, Himmler i Goebbels.

Goebbels escriu al seu diari, el 15 de febrer del 1942: “Les mesures adoptades per Heydrich produeixen bons resultats. Això no obstant, la *intelligentsia* ens continua essent hostil. En qualsevol cas, el perill que representen els elements txecs per a la seguretat d'Alemanya ha estat to-

El nazi Reinhard Heydrich és considerat un dels arquitectes de l'Holocaust

H. HELLIS

Laurent Binet, nascut el 1972 a París, ha obtingut el premi Goncourt a la primera novel·la (any 2010) pel llibre HHHH. Ha viscut a Praga i Eslovàquia, i és professor de francès.

talment neutralitzat. Heydrich actua molt satisfactoriament. Joga al gat i a la rata amb els txecs i ells s'empassen tot el que diu.”

Quan, el dia 28 de setembre del 1941, Heydrich és investit protector de Bohèmia-Moràvia, i general de la policia, al mateix temps, Bohèmia-Moràvia es converteix gairebé oficialment en el primer estat governat per la SS, diu Laurent Binet.

Aquell mateix dia, dos generals de l'exèrcit txec són afusellats, acusats de fomentar un aixecament, conjuntament amb dinou oficials més.

Els dies següents, el protector implanta la llei marcial i es pronuncien condemnes de mort contra txecs que han distribuït fulls volants, que han practicat el mercat negre o senzillament que han escoltat ràdios estrangeres.

Els jueus també s'assabenten de com les gasta Heydrich: tancament de les sinagogues i detenció dels txecs que, per haver protestat contra la recent obligació imposada als jueus de portar una estrella groga, en lluen una.

El 2 d'octubre següent, Heydrich exposa al palau Czernin –avui hotel Savoy– la seva política, i anima els alemanys a menysprear els txecs, com tots menyspreen –això ja queda sobreentès– els jueus. “Cap alemany no ha de consentir res a un txec, igual que a un jueu en el Reich; cap alemany no ha de dir que el txec és tanmateix una

H. HELLIS

Portada del setmanari Time dedicada al botxi de Praga, Reinhard Heydrich.

persona com cal: si algú ho declara, l'hem de despatxar –si no fem un front unit contra la *txequeria*, el txec sempre trobarà la manera de fer trampa.” I va arribar a posar-ne exemples. Com aquest: “L'alemany no es pot permetre

Heydrich té la idea del Saló Kitty, el bordell de Berlín farcit de micròfons per a espiar clients

que li clavin un cop de puny als nassos en públic, al restaurant.” Es tractava, doncs, de supeditar els txecs als txecs de “raça alemanya”, i així integrar-los tots dins de la gloriosa i civilitzadora Alemanya.

D'ençà que Heydrich mana, els moviments clandestins han caigut els uns darrere els altres. I per a mostrar al món que la resistència encara és viva, el govern txec a l'exili decideix d'organitzar, amb el vist-i-plau de Churchill, un atemptat contra el protector, del qual s'encarregaran el txec Joan Kunis i l'eslovac Jozef Gabcik.

El primer va tirar la bomba i el segon no va poder disparar perquè la metrallera Sten que portava se li va encallar. Tots dos, després de l'atemptat, es van amagar a la cripta d'una església de Praga, on foren descoberts tres setmanes després, denunciats per un txec resistent traïdor, que va cobrar la fabulosa recompensa promesa, i que va ser afusellat després de la guerra. Van morir, al costat de més resistents, després d'haver resistit durant dues hores contra la SS.

Com ja és prou sabut, la repressió per l'atemptat a Heydrich va ser brutal: Hitler el volia exemplar, com també van ser exemplars els actes d'homeatge al màrtir del Reich, amb segells inclosos.

A més d'afusellar milers i milers de txecs, la SS va esborrar del mapa tot el poble de Lidice, habitants inclosos, d'on eren originaris dos txecs que es van allistar a la RAF.

Abans de viure amb detall, i intensitat narrativa, el drama de Praga, assistirem a l'ascens de Heydrich dins l'aparell repressor nazi, nomenat, en començar la guerra, cap de la nova Oficina Central de Seguretat del Reich, la RSHA, fusió de la policia criminal, la política i el servei d'espionatge.

I veurem, per exemple, que és ell qui té la idea d'obrir el Saló Kitty de Berlín, el bordell farcit de micròfons, un bon sistema per a espiar diplomàtics estrangers i controlar les converses de militars i nazis. I se li acut aquella idea perquè era client habitual dels bordells, a banda de faldiller, cosa que –a causa d'un escàndol– li va costar l'expulsió de la marina, el 1931.

Lluís Bonada